

Svet ráta pokusy, ty omyly.

„Jééj, ahoj, ako sa máš?“, usmieva sa na mňa spolužiačka Eva, keď sme sa stretli v Priore. Pozdravila ma, hoci iba pred pár minútami sme sa rozlúčili pred školou. S Evou sa hráme „takú našu hru“, že pri každom stretnutí dáme zdvorilostnú konverzáciu. „Nič extra, tú písomku zo slovenčiny som fakt pohnojila“, povedala som úprimne. Nasledoval výbuch smiechu: „Nesprávna odpoveď“, hrala Eva svoju rolu ďalej, „správna odpoveď je ďakujem, dobre“. Potom však zvažovala a priznala, že ani ona nepredviedla svoje vedomosti v najlepšej forme, „hlavu hore, nejde o život, onedlho nám profka naparí ďalšiu písomku a tá dopadne dobre, buď v poho!“ nezľavila z optimizmu Eva. S Evou sa snažíme o pozitívne vnímanie situácií, lebo všimli ste si to aj vy?.... kým Slováci na otázku „Ako sa máš?“ odpovedajú zvyčajne v štýle: „nič extra, vydržala by som lepšie“ a ak niekto povie, že „skvele“, býva to podozrivé... tak anglosasi nemajú inú odpoveď ako: „I am fine, thanks!“ A toto sa snažíme osvojiť si. Vidieť veci z lepšieho uhla, nebať sa skúšať nové veci, lebo kto neskúsi, síce nič nepokazí, ale ani nič nezíska. Nakoniec, jeden z pokusov bude úspešný a potom všetky omyly vedúce k nemu ostanú nepodstatné.

S Evou sme kamarátky od prvého školského dňa na Gamči. Keď som ako vystresovaná žubrienka vstúpila do triedy na druhom poschodí, Eva sedela v zadnej lavici, miesto vedľa nej nebolo obsadené.

„Ahoj, ja som Jana“, nesmelo som k nej vtedy pristúpila, „môžem si prisadnúť, alebo držiš niekomu miesto?“. Eva tiež nikoho v novovznikajúcom kolektíve nepoznala, tak kývnutím hlavy privolila a odvtedy sme nerozlučná dvojica. To už bolo pred tromi rokmi...

Naše gymnázium je v centre mesta, budova si pamätá minimálne časy panovníka Ferenc Jožku a aj jeho predkov, je ošarpaná, modrá omietka na mnohých miestach opadáva. Z detailov sa však dá vyčítať, že je to architektonický skvost ladiaci s neďalekým Modrým kostolíkom. Ak by budovu niekto dokázal zrekonštruovať bola by okrasou ulice Červenej armády. No ale teda neviem, napriek tomu, že budujeme rozvinutý socializmus, aj v roku 1989 nám centrum mesta chátra pred očami.

„Pod', skočíme ešte do Tempa na tresku a potom musím frčať, lebo sa mám stretnúť s Peťom“, chytila som Evu okolo ramien a vykročili sme jesenným mestom smerom na Kyjevské námestie.

S Petrom som sa zoznámila cez prázdniny ako praktikantka v pionierskom tábore. Peter, vysokoškolák, bol vedúci oddielu a spolu sme zvládali opateru 12 pridelených detvákov, ktoré nás zamestnávali po celý deň. Keď sa nám ich pred polnocou podarilo utlmiť a decká prestali kecať a vybehovať na vecká, ukradli sme si čas na rozhovory. Prebrali sme počas tých troch týždňov všetko možné, počnúc hudbou, filmami, zážitkami, až sme sa dostali k úprimnosti a dokázali sme sa pravdivo priznať k tomu, že vlastne väčšina z nás je pokrytecká, čo sa týka „vernosti ideám mládežníckych organizácií“. Napriek tomu, že sme povinne salutovali v pionierskych šatkách pod zástavou, viac nás lákala hudba zo západu a tovar, ktorý tam bol bežne dostupný, no pre nás bol nedostupný luxus, ktorý sme mohli obdivovať akurát v reklame vysielanej rakúskou televíziou ORF. Naše životy mali líniu vyštudovať, zamestnať sa, vydať sa, mať deti a čakať na pridelenie bytu. Presne v tomto poradí.

Peter študoval kameru na VŠMU a v umeleckom prostredí vždy mali kladnejší vzťah k ideálom slobody. Peter vlastne do toho tábora išiel na podnet Lenky, ktorá viedla iný

oddiel detí a s ktorou v čase prihlásenia sa na brigádu chodil. Ich vzťah však skončil ešte pred koncom letného semestra. Peter si usilovne šetril na nový foťák a do tábora nakoniec (a na moje šťastie) nastúpil. Naše nočné rozhovory boli ku koncu pobytu, (avšak až po dôkladnej kontrole okolia, či niekde nie je neželané ucho), veľmi obohacujúce. V škole nás viedli po línii, ktorú určila komunistická strana a vláda a k informáciám nebol prístup, leda ak z ORF a aj to iba v okolí Bratislavy. Ostatní si nás veľmi nevšimli, pretože medzi mnou a Peťom už lietali aj iskry a nikto nepredpokladal, že popri bozkoch a objatiach mi oduševnene šepoce o tom, čo vlastne v Charte 77 bolo napísané, kto je ten zatracovaný Havel a iní disidenti, ktorých mená boli pranierované v dennej tlači a v správach.

„Evi, musím ti niečo povedať“, nsmelo som skúsila zasvätiť aj kamarátku, s ktorou sme riešili kadečo, ale o témach, ktoré som preberala s Petrom som nemala odvahu hovoriť doteraz s nikým, ani s najlepšou kamoškou. „Dnes bude študentský protištátny pochod, môj Peter ide určite a ja idem s ním“, rozprávala som potichu, „možno skončíme na Februárke na fízlárni, možno nás predtým vytlčú pelendrekmi, ja však rozhodne idem!“ Eva na mňa neveriacky pozerala: „Ty brďo, ty máš ale guráž!“ neskrývala údiv nad mojím rozhodnutím, „rozumiem ti, mňa tiež nebaví hrať sa na poslušnú zväzáčku, ale tento rok predsa maturujeme,“ pokračovala Eva, „keď budeš mať záznam, že si protištátny živel, vylejú ťa zo školy, nebudeš mať maturitu a o výške budeš akurát tak snívať pri umývaní podlahy v nejakej fabrike!“

„Viem, našim doma som to tiež nepovedala, určite by ma doma zamkli na sto zámkov, ja som však rozhodnutá ísť, vieš predsa, že svet ráta pokusy, ty teraz tu omyly... a vlastne ani nevieš, či toto je omyl!“ odhodlanie zo mňa sálalo na všetky strany, „do leta som bola tiež iba naivné poslušné decko, teraz však viem, že ak budeme všetci čušať, nič sa nezmení, budeme naďalej iba z Devína čumieť spoza ostnatého plota na rakúske polia, ktoré sú také blízke a tak vzdialené“.

Dianie v okolitých štátoch mi dodávalo na odvahe. V Berlíne búrali múr, ľudia hromadne hľadali azyl na veľvyslanectvách západných štátov, Maďari mohli od jari cestovať do Rakúska. Nie je predsa možné, že u nás sa nič nezmení. Veď ak tieto informácie boli aj v televíznych novinách, vec tiež donedávna nevidaná, neslýchaná, nastáva zjavne čas na zmenu aj u nás v Československu!

„Budem nad tým premýšľať,“ prekvapila Eva, „kde sa stretávate?“

„O piatej pred Pionierskym palácom“, lúčila som sa s Evou, „už ma čaká Peťo, fakt už musím,... ak sa nevidíme večer pri fontáne na Mierku, tak zajtra v škole,... ak neprídem, tak som na Februárke. Daj vedieť našim prosím, že som tam musela ísť, keby nemali o mne správy“, pokračovala som už pokornejšie, „nikto nevie ako to dopadne, drž nám všetkým palce a zajtra pozerať ORF, tam to určite bude v správach“.

Vlastne som nevedela, akými kanálmi sa rozširovali informácie o pripravovanom pochode, verila som, že rakúska televízia bude na mieste, kým naša bude vysielat' Angeliku ako počas sviečkového pochodu. Verila som Petrovi a sama som bola prekvapená svojou odhodlanosťou obetovať svoju kariéru, na ktorú mali nárok iba poslušní občania. Úprimne, moje odhodlanie posilňovala láska k Petrovi, ktorému som absolútne dôverovala a vzhládala k nemu ako k múdremu a rozhl'adenému.

Keď som sa s Evou rozlúčila, začala padat' hmla na mesto. Už sa stmievalo, keď som dobehla na Jiráskovu ulicu pred VŠMU. Čakal tam na mňa Peter a jeho kamaráti. Objali sme sa a s Petrom letmo pobozkali.

„Tak ako moja, nerozmyslela si si to?“ Peter mi dával šancu prehodnotiť moje nasadenie pre vec. „Nie, verím, že ak nie teraz, tak ďalšia príležitosť bude možno opäť až o 20 rokov“, mudrovala som dospelo narážajúc na udalosti z roku 1968, ktoré však ľuďom privodili viac represí ako slobody, „keď už o tejto akcii viem, nemôžem premeškať príležitosť!“ Chytili sme sa za ruky a ako hrdí buriči sme sa pridali k ďalšej skupinke Petrových spolužiakov a spoločne smerovali sme na Mierové námestie.

„Niečo chystáme aj v Prahe“, informoval Honzo, ktorý do Bratislavy pricestoval zo stovčatej na túto demonštráciu. Honzo študuje na pražskej FAMU a tak priviezol novinky z hlavného mesta o chystanom pochode a dnes večer aj podporí slovenských spolužiakov.

„Zajtra, na Deň študentov bude pochod v Prahe, nočným vlakom sa vraciam späť, aby som to stihol,“ upresňoval, keď sme už prichádzali na Mierové námestie.

Naša skupinka podchvíľou mlčala. Každý vo svojom vnútri prehodnocoval, či naozaj je pripravený. Nikto z nás nevie, či nás esenbáci naložia ako dobytok do Antonov, či nás zbijú, alebo len zlejú vodnými delami. Aké následky bude mať moja účasť na demonštrácii? Vyhodia ma zo školy, vyhodia aj našich z práce? Vedela som, že rátajú sa všetky pokusy, aj keď niektoré dopadnú neúspešne. V tomto prípade o omyle nemohla byť reč, vec bola správna, je najvyšší čas povedať komošom, že chceme slobodu, že chceme cestovať, že chceme mať prístup k lepším technológiám, nielen tým čo vyrobia súdruhovia v bratských krajinách. Nie je predsa normálne, že ľudstvo lieta do vesmíru a my nemôžeme ani nakuknúť za ostnatý drôt, ktorý pohraničiarri nonstop strážia s nabitými samopalmi a ich úlohou je strieľať hneď ostrými nábojmi na každého, kto sa pokúsi o útek. Nemáme vôbec možnosť zistiť, ako to na tom zakázanom západe funguje. Je čas vykričať, že chceme študovať v zahraničí, že chceme merať svoje vedomosti a schopnosti s celým svetom, nie iba so súdruhmi zo spriateľných krajín spoločne obkolesených ostnatým drôtom. Je čas vymeniť starých, zatuchnutých páprdov, zabetónovaných vo funkciách, ktorých hlavným vzdelaním je oddanosť komunistickej strane, za schopných. Držala som sa pevne Petra za ruku. Dávalo mi to odvalu.

Vtedy som zbadala Evu. „Prišla!“, radostne som nadskočila popri Petrovi, „pozri láska! A priviedla aj svojho brata!“ Sama som bola prekvapená, a hanbila som sa, že som sa Eve nezdôverila skôr. Pridali sa k nám. Pevne som Evu objala, „tak možno zajtra budeme v škole chýbať obidve“, nevyprskli sme však smiechom, lebo chvíľa bola vážna.

Pochytali sme sa za ruky a začali sme spievať. Keď sme odspievali Gaudeamus a štátnu hymnu, prišli policajti. Objavili sa aj kamery. Naše, československé! Nik nezasiahol. Súdruhovia zo Štátnej bezpečnosti asi nečakali, že pochod bude už aj v predvečer sedemnásteho novembra. Pripravovali asi stratégiu na ten pražský. Vytvorili sme reťaz a držiac sa za ruky, sme cez Námestie SNP pokračovali k Univerzite. Nieкто odnikiaľ vytiahol kvety a položili sme ich k stĺpu, kde bol po udalostiach roku 1968 nápis (ale už je štátnou mocou odstránený): „Tu zabili mladé dievča“. Aj o Danke Košanovej, ktorú tam zabili v roku 1968 vojaci vraj „spriateľných“ krajín som sa dozvedela až od Petra a jeho kamarátov. Nás to v škole neučili. Na dejepise nám povedali, že spojenecké vojská nás prišli

ochrániť. „Aká blbosť!“, skúšala som diskutovať vtedy s našimi, „veď chrániť nás pred nami?“ Veci a udalosti sa mi však skladali do logickej mozaiky až postupne. A to ma vyformovalo tak, že teraz som tu a teraz a aj keď riskujem, viem, že nikdy nebudem ľutovať, že som sa konečne prestala báť možných represíí. (Úprimne? Bojím sa.)

Postupne nášmu zoskupeniu pribúdalo odhodlanie a skandujúce heslá: „Slobodu! My chceme slobodu!“ sme pokračovali, stále sa pevne držiac za ruky, k Ministerstvu školstva. Nič sa nedialo. Esenbáci nás len pozorovali a po tom, ako komoši pohrdlivo s nami diskutovali, nás prekvapivo nechali odísť.

Prišla som domov. Naši nič netušili, sedeli pred telkou a pozerali správy na dvojke. Chvíľu po tom, ako som sa k nim pridala a tvárila sa, že som bola na bežnom rande, otec ma zbadal vo vysielaní. „Janka, veď to si ty,“ viac sa zľakol ako potešil, „ty si bola na demonstrácii? Teraz pred maturitou?!“ Potom zmlkol. Sedeli sme ticho. Vo vzduchu som okrem strachu cítila, že rodičia sú na mňa aj hrdí, avšak obavy o moju budúcnosť im robia starosti.

„Viete, svet ráta pokusy“, skúsila som odľahčiť, „bude to dobré, zajtra sa pokračuje v Prahe a my vlastne tiež budeme organizovať ďalšie pochody“, to už vo mne bol revolucionár...

Ako sa presunúť v tejto poviedke z histórie do súčasnosti? Pri literárnom útvare je to jednoduché a vlastne ani nie. Napísať, že potom som sa zobudila, považujem za klišé. Takže skúsím pravdivý záver pohľadom dnešného maturanta: Čas ukázal, že Jankine odhodlanie nebol omyl, v ten večer bola skutočne hrdinkou, lebo my vieme, ale oni nevedeli, či ich pokus nedopadne ako omyl. Naša škola je klenotom Grösslingovej ulice, cestujeme po svete bez hraníc, študovať môžeme kdekoľvek vo svete a užívame ďalšie výhody, ktoré naša generácia berie ako samozrejmosť. Ďakujeme preto všetkým statočným Jankám, Petrom, Evám a Honzom za to, že máme slobodu. Napríklad si slobodne napísať záver poviedky.

Priebeh pochodu konaného dňa 16.11. 1989 je zo Zdroja: Wikipédia

Použité názvy ulíc:

Kyjevské námestie = Kamenné námestie

Mierové námestie = Hodžovo námestie

Jiráskova = Ventúrska ulica

Esenbáci (ZNB) = Zbor národnej bezpečnosti, teraz Polícia

Anton = vozidlo, ktoré používala ZNB

Februárka = ulica Februárového víťazstva, dnes Račianka, je tam dodnes Polícia

Pionierský palác = Prezidentský palác (po roku 1948 slúžil ako centrum pre deti a mládež združené dobrovoľne/povinne v detských a mládežníckych organizáciách riadených a najmä kontrolovaných vládnuou a jedinou stranou = Komunistickou stranou Československa)

Ulica Červenej armády sa skrýva v slove GAMČA ako dve posledné písmená

Prior = obchodný dom na Kamennom námestí

Tempo = populárny bufet

